Aritmetiikan peruslause

Yhdistetty luku n voidaan aina hajottaa muotoon

$$n = n_1 n_2, \qquad 1 < n_1 < n, \quad 1 < n_2 < n.$$

Jatkamalla tässä tekijöiden n_1 ja n_2 hajottamista (jos mahdollista) saadaan lopuksi luvulle n *alkutekijähajotelma*:

$$n = p_1 p_2 \cdots p_k \qquad (p_1, p_2, \ldots, p_k \text{ ovat alkulukuja}).$$

Alkutekijähajotelma voidaan kirjoittaa myös muodossa

$$n = q_1^{h_1} q_2^{h_2} \cdots q_s^{h_s} \qquad (q_1, \ldots q_s \text{ ovat erisuuria alkulukuja, } h_i \geq 1 \ \forall i).$$

Tätä muotoa sanotaan luvun *kanoniseksi (alkutekijä)hajotelmaksi*.

Esimerkki. $300 = 2 \cdot 2 \cdot 3 \cdot 5 \cdot 5 \cdot 5 = 2^2 \cdot 3 \cdot 5^3$.

Lause. Olkoot a ja b suhteellisia alkulukuja, toisin sanoen $\text{syt}(a,b) = 1$. Jos $a \mid bc$, niin $a \mid c$.

Todistus. Tiedämme, että lukujen a ja b suurin yhteinen tekijä voidaan esittää muodossa $1 = ua + vb$, joillakin kokonaisluvuilla u ja v. Nyt $c = c \cdot 1 = c(ua + vb) = uac + vbc$. Koska $a \mid uac$ ja oletuksen nojalla $a \mid bc$, niin $a \mid (uac + vbc)$ eli $a \mid c$. □

Lause. Olkoon p alkuluku. Jos $p \mid a_1 \cdots a_k$ $(a_i \in \mathbb{Z})$, niin p jakaa jonkin luvuista a_i.

Todistus. Jos $p \mid a_1$, niin väite on todistettu. Oletetaan, että $p \nmid a_1$, silloin p ja a_1 ovat suhteellisia alkulukuja. Koska $p \mid a_1(a_2 \cdots a_k)$ niin edellisen lauseen nojalla $p \mid a_2 \cdots a_k$. Toistamalla argumenttia ensin lukuun a_2 ja sen jälkeen niin pitkälle kuin on tarve löydetään lopulta luku a_i, jonka p jakaa. □

Kahden edellisen lauseen avulla voidaan todistaa seuraava **aritmetiikan peruslause**.

Lause. Jokainen kokonaisluku $n > 1$ voidaan esittää alkulukujen tulona eli muodossa

$$n = p_1 p_2 \cdots p_t \qquad (p_i \in \mathbb{P},\ 1 \leq i \leq t)$$

tekijöiden p_i järjestystä vaille yksikäsitteisesti.

Todistus. Alkutekijähajotelman olemassaolo perusteltiin sivun alussa. Todistetaan vielä, että kyseinen hajotelma on yksikäsitteinen. Tehdään vastaoletus, että luvulle n olisi kaksi esitystä $n = p_1 p_2 \cdots p_t$ ja $n = q_1 q_2 \cdots q_r$, missä kaikki luvut p_i ja q_i ovat alkulukuja. Silloin $p_1 \mid q_1 q_2 \cdots q_r$, joten edellisen lauseen nojalla p_1 jakaa jonkin luvuista q_i. Voidaan olettaa, että $p_1 \mid q_1$. Koska molemmat luvut ovat alkulukuja on $p_1 = q_1$. Tämän jälkeen jää tarkasteltavaksi yhtälö

$$p_2 \cdots p_t = q_2 \cdots q_r.$$

Jatkamalla samoin saadaan $p_2 = q_2, \ldots, p_t = q_r$ (ja $r = t$). □

On luonnollista sopia, että luvulla 1 on esitys "tyhjänä" alkulukutulona (siis $t = 0$). Negatiivisilla kokonaisluvuilla on yksikäsitteinen esitys muodossa $-p_1 p_2 \cdots p_t$.

Kahden luvun a ja b suurin yhteinen tekijä voidaan laskea määrittämällä ensin lukujen kanoniset hajotelmat. Jos a ja b ovat suuria on Eukleideen algoritmi kuitenkin nopeampi menetelmä.

Linkit:
Jaollisuus ja alkuluvut
Jakoalgoritmi
Suurin yhteinen tekijä
Eukleideen algoritmi